

УДК 821.111(420)-3+82.0+82.09

А. Л. Польщак

СИМВОЛІЗМ І АЛЕГОРІЯ В РОМАНІ Г. К. ЧЕСТЕРТОНА «ЛЮДИНА, ЯКА БУЛА ЧЕТВЕРГОМ»

Анотація

У статті досліджується символізм і алегорія роману Г. К. Честертон «Людина, яка була Четвергом», що є актуальним з огляду на зростаючий інтерес до філософсько-літературної спадщини автора. Мета дослідження полягає у виявленні ключових символів та алегоричних елементів, що розкривають сутність конфлікту між порядком і хаосом у творі. Основними завданнями є аналіз образів, їх символічне навантаження та філософські підтексти. У результаті дослідження з'ясовано, що Честертон використовує алегорію для осмислення моральних і метафізичних проблем. Висновки підкреслюють важливість символіки для глибшого розуміння ідей, закладених у творі. **Ключові слова:** *символізм, алегорія, Г. К. Честертон, філософія, віра, абсурд, «Людина, яка була Четвергом», літературний аналіз.*

**Polshchak A. SYMBOLISM AND ALLEGORY IN
G. K. CHESTERTON'S NOVEL «THE MAN WHO WAS
THURSDAY»**

Abstract

G. K. Chesterton's novel «The Man Who Was Thursday» stands as one of the most prominent examples of

DOI: <https://doi.org/10.34142/2312-1076.2024.2.104.01>

symbolism and allegory in early 20th-century English literature. The relevance of this study lies in the analysis of the profound philosophical and theological issues that the author explores through symbolic imagery and allegorical situations. The novel presents a unique interplay between the absurd and the real, between chaos and divine order, reflecting on the human quest for truth in an often-incomprehensible world. The aim of the article is to investigate the interaction of symbolism and allegory within the novel, as well as their significance in revealing the central themes of the work. These include the exploration of truth, the role of individual conscience, and the paradoxes of faith and doubt. The key objectives of the study are to analyse the primary symbols and allegorical figures in the novel, their relationship with the author's philosophical ideas, and their overall impact on the reader's interpretation of the narrative. The research shows that Chesterton employs symbolism and allegory not only to challenge societal norms but also to examine deeper questions of order, chaos, and divine purpose. The results indicate that symbols like the Council of Anarchists, the character of Sunday, and the allegorical role of the days of the week contribute to a broader philosophical inquiry into the nature of belief, authority, and rebellion. The conclusions emphasize that «The Man Who Was Thursday» continues to resonate with contemporary audiences due to the universality of its allegorical framework and the enduring relevance of its symbolic messages. Chesterton's ability to weave these complex elements into a detective thriller imbued with metaphysical significance underscores the novel's unique place in both literary and philosophical discourse.

Keywords: *symbolism, allegory, G. K. Chesterton, philosophy, faith, absurdity, «The Man Who Was Thursday», literary analysis.*

Вступ

Актуальність дослідження роману Гілберта Кіта Честертон «Людина, яка була Четвергом» полягає в його унікальній поєднаності детективного жанру, філософської алегорії та глибоких релігійних символів. Роман належить до літературної спадщини початку ХХ століття, коли питання індивідуальної ідентичності, порядку та хаосу, віри й скептицизму набули нового звучання в контексті світових криз і соціальних змін. Аналіз символіки та алегоричних структур роману дозволяє глибше зрозуміти не лише задум автора, а й тенденції літератури тієї доби, що робить його дослідження важливим для літературознавства та філософії літератури.

Постановка проблеми полягає у недостатньому висвітленні символічних елементів роману та їхньої ролі у втіленні авторських ідей про добро і зло, порядок і анархію, роль Бога у світі. Вивчення цього аспекту важливе як з точки зору літературної критики, так і з огляду на ширше розуміння філософських і релігійних питань, які піднімав Честертон. Символізм і алегорія в творах цього письменника потребують детальнішого аналізу для повноцінного розкриття глибинних смислів, що вплинули на розвиток сучасної літератури.

Аналіз останніх досліджень щодо символів і алегорій у романі Честертон «Людина, яка була Четвергом» може бути проведений на основі низки наукових робіт, які досліджують структурні, символічні та алегоричні аспекти цього твору. Якщо говорити про аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми й на які ми спираємося, виділення невисвітлених раніше аспектів, яким присвячено дану статтю, слід згадати передусім Ольгу Перенчук, котра у статті «Класифікація

роману Г. К. Честертон з позицій структуралізму» (Перенчук, 2021) підходить до вивчення роману з точки зору структуралізму, розглядаючи символіку, яку Честертон використовує для побудови своєї філософської системи. Важливо відзначити, що у контексті розробки нашої проблематики вона зазначає, що Четверг як символ є втіленням людини, яка бореться з хаосом і моральною невизначеністю, зокрема через алегорію боротьби з анархією, що символізує безвір'я та відсутність морального порядку.

Іншою важливою працею у контексті аналізу останніх досліджень з нашої тематики є робота Дж. Бабендрайера «Modern Values in the Apologetics of G. K. Chesterton» (Babendreier, 1988), де автор розглядає питання того, як Честертон використовує алегорії для демонстрації сучасних цінностей через релігійну апологетику. На його думку роман «Людина, яка була Четвергом» показує взаємодію між сучасною анархією та духовною філософією, що через символи вказує на необхідність гармонії між людським та божественним.

У своїй роботі «G. K. Chesterton: Natural Theology and Apologetics» Д. Пікерінг (Pickering, 2020) аналізує релігійні теми і алегорії в контексті християнської теології Честертон. Він акцентує увагу на постаті Неділі (Sunday) як алегорії Бога, яка символізує загадковість та недосяжність божественної істини для людського розуму. Неділя уособлює вищий порядок, котрий неможливо досягнути логікою.

Іншим внеском у дослідженням даної проблематики є праця М. Найта «The Concept of Evil in the Fiction of G. K. Chesterton» (Knight, 1999), котра досліджує символіку зла в романі, зокрема як через образи анархістів Честертон показує страх перед хаосом. Дослідник аналізує ідею

гротеску, що поєднує в собі і комічні, і страшні елементи, які часто з'являються в ключових символах твору.

Е. Ретберг у «Ridiculous Modernism: Nonsense and the New in Literature Since 1900» (Rettberg, 2003) підходить до роману з точки зору модерністських прийомів, що використовують нонсенс і абсурд як метафору для реальності. Цей підхід також висвітлює спосіб, яким символи у романі ведуть до осмислення людської екзистенційної кризи.

У романі Честертон використання символів і алегорій базується на протиставленні порядку та хаосу, релігійних цінностей і аморальності. Четверг виступає символом пошуку сенсу і божественного порядку, в той час як Неділя алегоризує непередбачуваність божественного задуму. Антагоністи в романі (анархісти) є символами морального безладу, а їх конфлікт з головними героями нагадує боротьбу за збереження моральних та духовних цінностей у світі абсурду. Такий підхід дозволяє розглядати роман як багатошарову алегорію на релігійні та філософські питання модернізму.

На основі аналізу наукових публікацій можна зробити висновок, що, хоча багато дослідників торкалися філософських, релігійних та політичних аспектів роману, символізм персонажів і його зв'язок з християнською алегорією залишається недостатньо вивченим. Цей аспект є невисвітленою стороною твору, якій присвячена дана стаття.

Таким чином, невисвітленим аспектом, на якому зосереджено дану статтю, є аналіз символіки персонажів і центральних алегоричних мотивів, що дозволяють глибше зрозуміти світогляд Честертон і його ставлення до таких понять, як порядок, хаос, мораль та релігія.

Метою статті є дослідження символізму та алегорії в романі «Людина, яка була Четвергом», зокрема в образах персонажів і ключових сюжетних моментах, для кращого розуміння філософських і релігійних ідей, які Честертон втілює у творі.

Завдання дослідження включають:

1. Аналіз символічних образів персонажів та їхнього значення в контексті роману.
2. Дослідження алегорії боротьби між анархією та порядком як основного філософського конфлікту твору.
3. Розгляд релігійних мотивів і їхнього відображення через символічні структури роману.

Методи дослідження

Методологічні основи дослідження базуються на міждисциплінарному підході, що поєднує елементи літературного аналізу, філософії та релігійної інтерпретації. Основними методами, застосованими в дослідженні, є герменевтичний та біографічний. Метод герменевтики використовується для інтерпретації символічних і алегоричних образів у романі. За допомогою герменевтичного підходу розкрито символічне значення персонажів і подій, а також їхній зв'язок із християнськими та метафізичними ідеями. Біографічний аналіз використовується для розуміння світогляду Честертона та того, як його особисті переконання, зокрема релігійні та філософські, відобразилися в символіці роману.

Результати і дискусії

Філософські та релігійні погляди Честертона відіграють ключову роль у формуванні його унікального літературного стилю, насиченого символами та алегоріями. Будучи відомим апологетом християнства, Честертон часто використовував свої твори як майданчик для висвітлення глибоких метафізичних ідей про добро, зло, порядок і хаос,

а також для критики сучасних йому політичних і філософських тенденцій. Основою його світогляду було переконання, що людське життя та Всесвіт керуються моральним і духовним порядком, де Бог є центральною фігурою цього порядку. У своїй творчості Честертон протиставляє цей божественний порядок хаосу, який уособлюють політичні та релігійні системи, що відмовляються від духовної основи світу.

Честертон вірив у здатність мистецтва відображати не лише видимий, а й невидимий, метафізичний світ. Його релігійний світогляд вплинув на створення унікального символічного світу, у якому кожен персонаж, подія чи об'єкт може мати багаторівневий сенс, виходячи за межі буквального значення. Важливою складовою творчості Честертон було прагнення передати складні філософські й релігійні ідеї через літературні форми, які б були доступні широкій аудиторії. Завдяки цьому його твори поєднують риси інтелектуального детективу, філософської притчі та духовної алегорії.

Саме тому Честертон активно використовував символізм як літературний метод, який допомагав йому переносити абстрактні ідеї на рівень конкретних образів та ситуацій. Символи у творах Честертон часто є багатозначними, що дозволяє їм функціонувати на кількох рівнях: як частина сюжету, як відображення глибинних філософських питань і як втілення духовних істин. У романі «Людина, яка була Четвергом» символічні образи мають вирішальне значення для розуміння центральних тем твору – боротьби між порядком і хаосом, істинною вірою і її імітацією, духовною владою і політичною анархією.

Наприклад, головний герой роману, Габріель Сайм, виступає символом божественного порядку і морального закону. Його ім'я нагадує архангела Гавриїла, який

традиційно пов'язується з вістуванням божественного порядку на землі.

Символізм у творах Честертонна часто має парадоксальний характер: те, що здається очевидним, насправді може мати протилежне значення. Така техніка підштовхує читача до глибшого роздуму над тим, що є справжнім, а що – ілюзією. Честертон використовує символи для того, щоб перевірити межі людського розуміння й показати, що справжня істина часто прихована за поверхневими явищами.

Водночас алегорія у творчості Честертонна виконує важливу функцію засобу передачі складних метафізичних ідей. У романі «Людина, яка була Четвергом» алегорія використовується для того, щоб розкрити природу людського досвіду та його зв'язок з духовною і моральною реальністю. Алегорія в романі допомагає Честертону не просто розповісти історію боротьби між детективами та анархістами, а й показати глибший конфлікт між порядком і хаосом, добром і злом, вірою та сумнівом.

Таким чином, символізм і алегорія у творчості Честертонна є невід'ємною частиною його літературного стилю. Через ці засоби він висловлює свої філософські та релігійні переконання, створюючи багаторівневий світ, у якому кожен символ і алегорія мають глибоке метафізичне значення.

У романі «Людина, яка була Четвергом» центральними персонажами є Габріель Сайм і Лідер анархістів на ім'я Неділя. Вони представляють два протилежні полюси – порядок і (часом позірний) хаос.

Габріель Сайм є символом порядку і логіки. Його професія детектива, а також постійне прагнення до правди й справедливості роблять його алегоричним втіленням раціонального початку у світі. Сайм сприймає анархію як

загрозу встановленому порядку, і його боротьба з нею відображає глибоке прагнення до стабільності та безпеки в моральному та політичному контекстах.

Неділя, на перший погляд, втілює анархію – безлад, що кидає виклик всім соціальним і моральним нормам. Однак його образ не є однозначно негативним, адже в кінцевих сценах роману з'ясовується, що він виконує роль творця та організатора всього хаосу, виступаючи як певний надзвичайний принцип, що захищає порядок незвичними способами. У цьому сенсі Неділя постає як алегорія вищої, божественної сили, що все регулює.

Основний конфлікт у романі полягає у протиставленні анархістів і детективів, які представляють відповідно хаос і порядок. Цей конфлікт набуває алегоричного змісту, зображуючи боротьбу між добром і злом, яка лежить в основі багатьох класичних філософських і релігійних дискурсів. Анархісти втілюють хаос не лише в політичному сенсі, але й у моральному – вони ставлять під сумнів існування будь-якого вищого порядку чи абсолютної істини.

Натомість детективи, зокрема Сайм, прагнуть підтримати моральний і соціальний порядок, що вказує на необхідність боротьби з анархічними тенденціями як у суспільстві, так і в людській свідомості.

Таким чином, роман через символічне протистояння анархістів і детективів втілює глибоку алегорію людської боротьби з безладом у світі та в собі.

У романі Честертон «Людина, яка була Четвергом» присутні кілька важливих символів порядку, які можна розглядати з літературознавчої точки зору. Передусім це маски та ідентичність. Герої роману часто приховують свою справжню особистість під масками, що створює відчуття хаосу і невизначеності в контексті ідентичності. Ця тема

масок та постійної зміни ролей символізує не лише хиткість індивідуальної ідентичності, але й те, що істинна природа світу прихована за завісою ілюзій.

Так натовп у масках переслідує поліцейських, які приховувалися під масками членів верховної ради («Most men in the advancing mob really looked ordinary enough; but it was quite true that two or three of the leaders in front wore black half-masks almost down to their mouths» (Chesterton, 1999: ch. 10). З маскою Мемнона Сайм порівнює обличчя Неділі (Chesterton, 1999: ch. 5). Із замаскованим найманим убивцею порівнюється Грегорі, котрий чекає на Сайма після їх першої зустрічі в парку і суперечки (Chesterton, 1999: ch. 1). З маскою Мемнона кілька разів порівнюється обличчя Неділі, до речі привносячи в це порівняння елемент протиборства людей, котрі хотіли вважатися богами і божественної особи під виглядом людини (He had turned his eyes so as to see suddenly the great face of Sunday... he cried in a dreadful voice, “have you ever suffered?” As he gazed, the great face grew to an awful size, grew larger than the colossal mask of Memnon...)» (Chesterton, 1999: ch. 15).

Важливим є символ хреста. У романі Честертон «Людина, яка була Четвергом» символіка хреста відіграє важливу роль у контексті загальних тем твору, зокрема вічної боротьби між добром і злом, хаосом і порядком, а також в релігійно-філософському розумінні життя.

Хрест у творі символізує божественний порядок і моральні принципи, протиставлені анархії та хаосу. Головний герой, Гебріел Сайм, який представляє порядність і захист суспільного ладу, фактично виступає символом християнських ідеалів. Хрест можна розглядати як уособлення духовного стрижня, на який опирається світ.

Хрест у цьому контексті також можна інтерпретувати як символ страждання і прийняття

страждань у боротьбі за вищу мету, що перегукується з християнським мотивом жертвовності Ісуса Христа. Таким чином, символ хреста в «Людині, яка була Четвергом» слугує нагадуванням про необхідність морального вибору й стійкості перед обличчям хаосу.

Згадування хреста у романі різноманітні і несуть різну символічну навантаженість. Нерідко це включення алюзій повязаних із історією Англії і зокрема Лондона. Таким є, наприклад згадування Черінг-Крос – Черінгського хреста («It broke like the splitting of great bars of lead, showing bars of silver; and these had brightened like white fire when the tug, changing its onward course, turned inward to a large landing stage rather beyond Charing Cross. The great stones of the Embankment seemed equally dark and gigantic as Syme looked up at them. They were big and black against the huge white dawn. They made him feel that he was landing on the colossal steps of some Egyptian palace; and, indeed, the thing suited his mood, for he was, in his own mind, mounting to attack the solid thrones of horrible and heathen kings.» (Chesterton, 1999: ch. 4).

Чарінг-кросс вважається географічним центром Лондона, з якого відраховують відстані до інших об'єктів міської інфраструктури. Назва його походить від уклінного хреста, який Едуард I звелів встановити на тому місці, біля села Чарінг на згадку про свою дружину Елеонору Кастильську. Це був пункт, де зупинялася процесія з тілом королеви Елеонори при його транспортуванні в Вестмінстерське абатство. Символ Чарінг крос відсилає нас також до інших епізодів історії Англії – під час англійської революції у 1647 році парламентським декретом було постановлено знести хрест Елеонори, а після відновлення монархії на місці цього хреста стратили королевбивць.

У 1675 році на місці Чарінг-крос був встановлений кінний пам'ятник страченому Карлу I.

До речі в романі символ королівської влади несе на собі відбиток знаменитої честертонівської парадоксальності. З одного боку – це символ людської влади, котра протистоїть божественній (як у випадку частково з Мемноном і поганськими єгипетськими царями), а з іншого – втілення богообраності королів.

Образ-символ Мемнона також включає у себе парадоксальність. З одного боку – це символ божественної влади, з іншого – того, що хотіло б їй протистояти, стверджуючи людську самостійність чи присвоєння людьми божественної влади як у єгипетських фараонів.

Природно, що з хрестом пов'язаний хрестовий похід – «Останній хрестовий похід» – напис на картці, котру Сайму дає полісмен разом із номерком як знаком поліцейської влади, доручаючи Габріелю Сайму захищати порядок («Before he finally left the police premises his friend provided him with a small blue card, on which was written, “The Last Crusade,” and a number, the sign of his official authority. He put this carefully in his upper waistcoat pocket, lit a cigarette, and went forth to track and fight the enemy in all the drawing-rooms of London.» (Chesterton, 1999: ch. 4)). Цікаво, що цей термін використовується традиційно для Честертонів парадоксально – Хрестовим походом називає поліцейський, котрий вербує Сайма, об'єднану боротьбу наукового та артистичного світу проти родини та держави: «He is certain that the scientific and artistic worlds are silently bound in a crusade against the Family and the State.» (Chesterton, 1999: ch. 4).

Коли Сайм намагається відірватися від переслідувань професора Вормса, кружляючи Лондоном, його погляд падає на купол собору святого Павла. Здається,

що сама природа говодить до Сайма, адже сніг ніби падає як йому заманеться, але навіть він падає так, що мимоволі робить акцента на хресті: «It had fallen accidentally, but just so fallen as to half drape the dome from its very topmost point, and to pick out in perfect silver the great orb and the cross.» (Chesterton, 1999: ch. 7) (до речі, згадування собору також промовисте – святий Павло – апостол народів, котрий розніс добру звістку про відкуплення, здійснене через хрест).

Хрест для Сайма в цій ситуації також стає натхненням для мужності, стійкості, витривалості: «He knew that that evil figure, his shadow, was creeping quickly or slowly behind him, and he did not care. It seemed a symbol of human faith and valour that while the skies were darkening that high place of the earth was bright. The devils might have captured heaven, but they had not yet captured the cross.» (Chesterton, 1999: ch. 7).

Символічно також те, що в гербі родини Саймів – зображено три хрести, які залишаються на гербі незмінними, навіть не завжаючи на те, що девізи на цьому гербі мінялися: «Our bearings,» continued Syme calmly, «are 'argent a chevron gules charged with three cross crosslets of the field.' The motto varies.» (Chesterton, 1999: ch. 9).

Честертон використовує також символи сну і фантазії, аби показати боротьбу між істинним добром і злом, які не завжди можна відрізнити в реальному житті. Головні герої, опинившись у постійній невизначеності між реальним і уявним, намагаються розрізнити добро від зла, що є відображенням метафізичної боротьби між цими силами.

На обігрування цього символу вказує і слововжиток у романі. Сон, страшний сон (nightmare) винесено навіть у назву роману і використовується у тексті ще 5 разів. У першій главі роману Четертон описує шафрановий парк як

ідеальне місце, схоже на сон, мрію (англійською dream – значить і те, і інше): «The place was not only pleasant, but perfect, if once he could regard it not as a deception but rather as a dream.» (Chesterton, 1999: ch. 1).

Ці два значення англійського «dream» – сон і мрія постійно переплітаються у романі.

У першій главі Честертон сам коментує свою історію – все було настільки дивним, що могла здатися і сном («For what followed was so improbable, that it might well have been a dream.») (Chesterton, 1999: ch. 1).

Сайм ракує у своїй розмові з Грегорі як сон, те, що він побачив у таємному трактирі, через який вони згодом потрапили до зали зборів анархістів. Сайм уплітає омара і каже:

“Excuse me if I enjoy myself rather obviously!” he said to Gregory, smiling. “I don’t often have the luck to have a dream like this. It is new to me for a nightmare to lead to a lobster. It is commonly the other way.” (Chesterton, 1999: ch. 2). На що співбесідний Габріла Сайма заперечує, наполягаючи на тому, що це справжнісінька реальність, яка може стати найбільш реальним та вражаючим моментом його життя (“You are not asleep, I assure you,” said Gregory. “You are, on the contrary, close to the most actual and rousing moment of your existence.”) (Chesterton, 1999: ch. 2)).

Архетипові символи світла і темряви часто використовуються для позначення добра і зла. Протягом роману герої постійно балансують між світлом (істина, мораль, добро) і темрявою (хаос, руйнування, зло), що відображає їхні внутрішні конфлікти і пошук істини.

Таким чином, у «Людині, яка була Четвергом», Честертон представляє боротьбу між добром і злом через складну символічну систему, де добро і зло не завжди можуть бути легко розпізнані, а їхня боротьба є частиною

більш глибокого філософського дослідження життя і моральності.

У третьому розділі роману Честертон «Людина, яка була Четвергом» розгортається багатозарова система алегорій, що поєднують політичні й релігійні мотиви, які визначають головні теми твору.

Анархізм у романі відіграє роль центрального політичного символу, що уособлює хаос і підрив основ суспільного порядку. Анархісти в романі зображені не просто як політичні активісти, а як сили, які прагнуть зруйнувати самі підвалини існування людської цивілізації. У той час, коли в Європі на початку ХХ століття ширились настрої революційного руху, Честертон використовує анархістів як алегорію для глобальної кризи морального та соціального ладу. Анархія в романі постає не лише як політичний рух, але й як символ розкладу й безладу, що загрожують руйнацією світу, яким його знаємо.

Особливу увагу в романі Честертон приділяє релігійній алегорії, вплітаючи християнські ідеї в розвиток образів і подій. Персонаж Неділя, який грає ключову роль, є уособленням сили, що символізує Бога або божественний порядок. У протистоянні між Неділею та анархістами прослідковуються відгомони християнського мотиву боротьби добра і зла, де анархісти зображені як падші ангели або сили темряви, що прагнуть повалити встановлений Богом порядок. Неділя, як образ Бога, уособлює таємничість, всемогутність та непереможність.

Честертон також звертається до теми кінця світу, вводячи апокаліптичні та есхатологічні мотиви в роман.

Конфлікт між анархістами й представниками влади розгортається на рівні боротьби за майбутнє світу, що символічно вказує на можливість його кінця. Анархісти виступають як символ руйнування морального порядку,

вказуючи на апокаліптичну кризу, де загибель світу сприймається не лише фізично, а й духовно.

Фінальна зустріч з Неділею є одним із найважливіших символічних моментів у романі Честертона. Саме в цій сцені розкривається справжня суть персонажів, їхніх переживань і метафізичного сенсу подій, що передували кульмінації.

Неділя виступає багатогранним символом, що дозволяє різні інтерпретації. По-перше, його можна сприймати як образ Бога, якому притаманний одночасно елемент таємниці та невимовної могутності, всеосяжності, всеприсутності.

Водночас Неділля уособлює володаря природного світу, творіння, яке сповнене гармонії і водночас непередбачуваності. Неділя може також уособлювати хаос, який приводиться до порядку.

Він не тільки наводить на роздуми про природу існування, але й провокує персонажів замислитися над дуалістичною природою життя: порядком і безладом, красою і страхом, мудрістю і абсурдом.

Фінальний діалог між героями є ключовим у процесі їх прозріння. Персонажі стикаються з розумінням, що істина є складнішою та глибшою, ніж вони припускали. Цей діалог підкреслює ідею, що істина не є просто лінійним концептом, вона завжди приховує в собі суперечності, які, однак, не ведуть до хаосу, а до більш глибокого розуміння універсальних законів буття.

Таким чином, фінальна зустріч з Неділею та прозріння героїв відкривають перед читачем роздуми про природу істини, яка поєднує в собі елементи таємниці, Бога і невизначеності. Це стає апогеєм символізму в творі, що спонукає до пошуку глибшого сенсу життя і його фундаментальних питань.

У розділі 5 роману Честертон «Людина, яка була Четвергом» символізм відіграє важливу роль у відображенні не лише сюжету, а й глибших філософських та естетичних ідей.

У «Людині, яка була Четвергом» Честертон звертається до символізму, щоб досліджувати філософські питання боротьби між порядком і хаосом, добром і злом. Головний герой, Гебріел Сайм, є поетом, який стає детективом і намагається боротися проти анархізму. Саме анархісти у романі символізують хаос, безглуздість, втрату сенсу життя – проблеми, які турбували Честертон в період значних соціальних і культурних змін на початку ХХ століття.

Основний символ у романі – це дні тижня, які представляють анархістів. Однак цей символ багатозначний: він викликає у читача очікування певного порядку та структури, проте водночас символізує парадокс, оскільки анархісти, будучи символами хаосу, самі формують організовану групу з чіткими ролями та цілями. Таким чином, Честертон грає на іронії та використовує парадокс як основний прийом символізму.

Честертон також використовує символізм для вираження теологічних ідей. Роман ставить питання про природу божественної волі, свободу людини та таємницю творення. Символіка масок, які носять анархісти, нагадує про людську обмеженість у розумінні божественного задуму, підкреслюючи, що ми бачимо лише частину загальної картини. Це накладається на традиційну християнську концепцію віри у непізнаване і невидиме, але водночас вимагає від людини певного рівня довіри до того, що знаходиться за межами нашого розуміння.

Честертон використовує конфлікт боротьби між анархістами та представниками закону не тільки як такий,

що мав і має місце у реальній земній історії світу, але й як алегорію ширшого космічного протистояння між порядком, втіленим у божественному задумі, і хаосом, що загрожує людству ззовні. Така постановка питання наближає роман до глибших філософських проблем епохи модернізму, пропонуючи образний, але водночас діалектичний підхід до теми невидимого світу духовного конфлікту.

З іншого боку, роман «Людина, яка була Четвергом» займає важливе місце в розвитку англійської літератури, не тільки через своє новаторське використання символів, але й через свій вплив на наступні покоління письменників та філософів. Використовуючи яскраві образи та алегорії, Честертон вдало поєднує елементи детективу, філософської притчі та метафізичної комедії, створюючи багатоплановий текст, що стає невід'ємною частиною канону літературного символізму.

Символізм у романі Честертона «Людина, яка була Четвергом» справив значний вплив на низку письменників та їх твори, які досліджували питання порядку і хаосу, а також філософські ідеї про метафізичну природу світу.

Серед найбільш помітних можна назвати Джорджа Оруелла та його твір «1984» (1949). Тоталітарні теми, представлені в романі Оруелла, відображають честертонівську тривогу щодо влади хаосу і тиранії, що контролюють порядок. Образи постійного нагляду і боротьби з системою мають спільну символічну основу з честертонівською боротьбою між моральними та аморальними силами.

Іншим важливим прикладом є Клайв Стейплз Льюїс та його романи «Листи Баламута» (1942) та «Хроніки Нарнії». Льюїс, як і Честертон, використовує алегорії для осмислення метафізичної боротьби добра і зла. Символічні

образи у його творах перегукуються з честертонівськими мотивами духовної боротьби та морального порядку.

Томас Стернз Еліот у «Безплідній землі» (1922) використовує символізм у контексті культурного і духовного занепаду. Його поетичне осмислення хаосу і пошуку сенсу можна порівняти з символікою Честертоня щодо анархії і космічного порядку.

Таким чином, Честертонів символізм в «Людині, яка була Четвергом» значною мірою вплинув на розвиток алегоричної та символічної літератури ХХ століття, зокрема на твори, які досліджували глибокі питання морального порядку, абсурду і духовного сенсу в епоху модернізму та після.

Висновки

У результаті аналізу роману Г. К. Честертоня «Людина, яка була Четвергом» можна стверджувати, що його символізм і алегорія є важливими складовими як для розуміння філософських та релігійних концепцій, так і для інтерпретації політичних і соціальних контекстів початку ХХ століття. Честертон використовує складні символічні образи для відображення боротьби між порядком і хаосом, добром і злом, що не тільки розкриває особисте бачення автора про ці категорії, але й надає роману універсального філософського значення.

Перспективи подальших досліджень полягають у детальнішому вивченні символічної структури інших персонажів та елементів роману, а також їхнього зв'язку з історичними і культурними реаліями початку ХХ століття. Особливий інтерес може викликати порівняння символізму та алегорії в романі Честертоня з іншими літературними творами того ж періоду, що дозволить краще зрозуміти розвиток літературного символізму та його значення в глобальному контексті.

Література

Перенчук, О. (2021). Класифікація роману Г. К. Честертон «Людина, яка була Четвергом» із позицій структуралізму. *Актуальні питання гуманітарних наук*, (40), частина 3. http://www.aphn-journal.in.ua/archive/40_2021/part_3/13.pdf

Babendreier, J. F. (1988). Modern values in the apologetics of G. K. Chesterton [Extracto de la Tesis Doctoral, Universidad de Navarra]. DADUN. <https://dadun.unav.edu>

Chesterton, G. K. (1999). The man who was Thursday. Project Gutenberg. <https://www.gutenberg.org/ebooks/1695> (Most recently updated February 5, 2024).

Knight, M. J. (1999). The concept of evil in the fiction of G. K. Chesterton: With special reference to his use of the grotesque [Doctoral dissertation]. King's College London. <https://kclpure.kcl.ac.uk/ws/files/2927902/342257.pdf>

Pickering, D. (2020). G. K. Chesterton, natural theology, and apologetics. Oxford University Research Archive. <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:3e178dd4-3488-4b1d-9bad-3cd9e8825136/files/dbz60cw34f>

Rettberg, E. J. (2003). Ridiculous modernism: Nonsense and the new in literature since 1900 [Doctoral dissertation]. University of Virginia. <http://libraetd.lib.virginia.edu>

Reyburn, D. (2022). *The hidden face of Christ: Chesterton and the concealment of (divine) mirth*. Academia. https://www.academia.edu/74511724/The_Hidden_Face_of_Christ_Chesterton_and_the_Concealment_of_Divine_Mirth

Shipley, A. D. (2022). Still hidden in the future: Allegory and metalepsis in British fiction in the long nineteenth century [Doctoral dissertation]. University of California. <https://escholarship.org/uc/item/98w72655>

Stapleton, J. (2006). *The England of G. K. Chesterton*. Durham Research Online. <https://durham->

repository.worktribe.com/output/1580474/the-england-of-gk-chesterton

References

Perenchuk, O. (2021). Klyasyfikatsiia romanu G. K. Chestertona «Liudyna, iaka bula Chetverhom» iz pozytsii strukturalizmu. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, (40), chastyna 3. http://www.aphn-journal.in.ua/archive/40_2021/part_3/13.pdf

Babendreier, J. F. (1988). Modern values in the apologetics of G. K. Chesterton [Extracto de la Tesis Doctoral, Universidad de Navarra]. DADUN. <https://dadun.unav.edu>

Chesterton, G. K. (1999). The man who was Thursday. Project Gutenberg. <https://www.gutenberg.org/ebooks/1695> (Most recently updated February 5, 2024).

Knight, M. J. (1999). The concept of evil in the fiction of G. K. Chesterton: With special reference to his use of the grotesque [Doctoral dissertation]. King's College London. <https://kclpure.kcl.ac.uk/ws/files/2927902/342257.pdf>

Pickering, D. (2020). G. K. Chesterton, natural theology, and apologetics. Oxford University Research Archive. <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:3e178dd4-3488-4b1d-9bad-3cd9e8825136/files/dbz60cw34f>

Rettberg, E. J. (2003). Ridiculous modernism: Nonsense and the new in literature since 1900 [Doctoral dissertation]. University of Virginia. <http://libraetd.lib.virginia.edu>

Reyburn, D. (2022). The hidden face of Christ: Chesterton and the concealment of (divine) mirth. Academia. https://www.academia.edu/74511724/The_Hidden_Face_of_Christ_Chesterton_and_the_Concealment_of_Divine_Mirth

Shipley, A. D. (2022). Still hidden in the future: Allegory and metalepsis in British fiction in the long nineteenth century

[Doctoral dissertation]. University of California.
<https://escholarship.org/uc/item/98w72655>

Stapleton, J. (2006). The England of G. K. Chesterton.
Durham Research Online. <https://durham-repository.worktribe.com/output/1580474/the-england-of-gk-chesterton>

*Рукопис статті отримано 11 жовтня 2024 року
Рукопис затверджено до публікації 03 грудня 2024 року*

Інформація про автора

Польщак Анелія Леонідівна, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедра англійської мови Національного Університету «Києво-Могилянська Академія».

E-mail: polshchakaneliya9@gmail.com

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-7687-8616>

Polshchak Anelia Leonidivna, Ph. D in philosophy in the field of study of philology, senior lecturer of the Department of English language of the National University «Kyiv-Mohyla Academy».

E-mail: polshchakaneliya9@gmail.com

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-7687-8616>